

**BLEKINGE TEKNISKA HÖGSKOLA
SEKTIONEN FÖR MANAGEMENT**

VT 2006

Dövblindas upplevelser av pedagogiska möjligheter till högre utbildning

C-UPPSATS I PEDAGOGIK

**Författare: Annika Fagerberg
Handledare: Rose-Marie Olsson**

Förord

Ett stort Tack till respondenterna som har gjort det möjligt för mig att genomföra denna studie! Ni har varit otroligt tillmötesgående och snabba med era svar!

Tack också till min handledare Rose-Marie Olsson för all uppmuntran och allt stöd som jag har känt att jag haft från dig!

Blekinge Tekniska Högskola
Sektionen för Management

Arbetets art: C-uppsats 10p
Pedagogik 41-60p

Titel: Dövblindas upplevelser av pedagogiska möjligheter till högre utbildning

Författare: Annika Fagerberg

Handledare: Rose-Marie Olsson

Abstrakt

Studiens syfte är att söka få en utökad kunskap och förståelse för dövblindas upplevelser av sina villkor till högre utbildning och möjligheter till ett pedagogiskt samspel med utbildningspersonal. Det är en kvalitativ studie som bygger på intervjuer med dövblinda respondenter. Intervjuerna har utförts via E-post eftersom det hade blivit allt för tidskrävande och kostsamt med resor till respondenternas hemorter och hjälp från taktiltolk. Respondenterna var från början fem personer med handikappet dövblindhet av olika kön, tyvärr föll två personer ifrån av olika anledningar. Ett hermeneutiskt vetenskapligt perspektiv har använts eftersom detta betonar betydelsen av tolkning och förståelse.

Resultatet visar på att flertalet av respondenterna dock inte alla, anser att det inte finns några problem på grund av sina handikapp, då det gäller högskole- och universitetsstudier.

Nyckelord

Dövblind, Dövblindhet, Funktionsnedsättning, Funktionshinder, Högskoleutbildning, Lärande, Pedagogisk möjlighet, Tolk

Innehåll

1. Inledning	5
1.1 Problemområde och Syfte	5
1.2 Bakgrund	5
1.2.1 Begrepp	5
1.2.2 Statistiska uppgifter	6
1.2.3 Hjälpmedel för dövblinda i utbildningssituationer	6
1.2.4 Historik	7
1.2.5 Organisationer	8
1.3 Tidigare forskning	8
1.3.1 Att ringa in forskningsområdet	8
1.3.2 Att utbilda sig och att arbeta	9
1.3.3 Tolkens betydelse	9
1.4 Teori	10
2. Metod	13
2.1 Ansats	13
2.2 Urval	14
2.3 Datainsamling	14
2.3.1 Intervjuer	15
2.4 Etik	15
2.6 Databearbetning och resultatpresentation	16
2.6.1 Förförståelse	17
2.5 Trovärdighet och tillförlitlighet	17
3. Resultat och tolkning	18
3.1 Bakgrundsbeskrivning av respondenterna	18
3.2 Upplevelser av pedagogiska möjligheter	19
3.2.1 Personligt stöd	20
3.2.2 Läromedel och Tidsfaktorer	21
3.2.3 Hjälpmedel och tolkservice	23
4. Diskussion	24
4.1 Förslag till fortsatt forskning	28
5. Referenser	29

1. Inledning

Mitt intresse har alltid varit stort då det gäller minoritetsgrupper i samhället. En av dessa grupper är människor med olika former av funktionsnedsättningar. Jag har tidigare kommit i kontakt med personer med dövblindhet och vill nu öka förståelsen för hur dessa har det gällande studier. Är det så enkelt att de kan söka en utbildning och sedan börja studera?

Utbildning bör vara till för alla. Det låter bra, men är den det? Mina funderingar kring just de dövblindas utbildningsmöjligheter är att det borde finnas större möjligheter för dem att genomföra studier idag då IT-samhället är så utbrett som det är. Nätbaserad undervisning har tillkommit och på så sätt kan även handikappade klara studier till viss del med de hjälpmedel de kanske redan har i hemmet. Därför vill jag med denna studie få en förståelse för hur de dövblinda själva ser på sin situation som student, vilka möjligheter de själva anser sig ha till att komma in på utbildningar som de önskar.

Skola och utbildning är något som alla ska ha tillgång till och skollagen säger också att utbildningen ska ta hänsyn till varje elevs behov även om det innebär särskilt stöd. Alltså ska alla erbjudas utbildning.

9 § Det offentliga skolväsendet för vuxna skall ge vuxna tillfällen att i enlighet med individuella önskemål komplettera sin utbildning. Härigenom skall främst de som erhållit minst utbildning få möjlighet att stärka sin ställning i arbetslivet och i det kulturella och politiska livet. Utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet. (Skolverket, 2006)

1.1 Problemområde och Syfte

Studiens syfte är att söka få en utökad kunskap och förståelse för dövblindas upplevelser av sina villkor till högre utbildning och möjligheter till ett pedagogiskt samspel med utbildningspersonal.

Fråga:

Upplever de dövblinda att villkoren möjliggör lärande?

1.2 Bakgrund

Vid riksgymnasiet för döva i Örebro finns utbildning på teckenspråk. Kommunalvuxenutbildning ska också anordna utbildning om behov finns och de berörda kommunerna ska dessutom tillhandahålla tolk och annat personligt stöd vid vuxenutbildning. Annan vuxenutbildning kan fås via folkhögskolor där dövblinda kan erbjudas både korta och långa kurser som alla andra. Då är det dock skolorna som ska hålla med tolkar och annat personligt stöd som behövs (Föreningen Sveriges Dövblinda, 2004).

1.2.1 Begrepp

Dövblind: En person är dövblind när hon/han har en allvarlig grad av kombinerad syn- och hörselskada. En del dövblinda är helt döva och blinda. Andra har både syn- och hörselrester. Dövblinda delas in i två grupper.

- Dövblindfödda: En person som fötts med syn- och hörselskada eller så har personen mist både synen och hörseln i förspråklig ålder, dessa personer har ofta andra funktionshinder också.
- Dövblindblivna: En person som har fått den ena eller båda funktionshindren senare i livet. I denna grupp finns det även undergrupper som skiljer sig från varandra.
 - Primärt döva eller hörselskadade och som senare i livet blivit synskadade.
 - Primärt blinda eller synskadade och som senare i livet blivit hörselskadade.
 - Normalt seende och hörande personer som har blivit både syn och hörselskadade senare i livet (Statens institut för handikappfrågor i skolan, 2006).

Taktiltolk: En tolk som tecknar dövspråket så att en annan person kan känna det som tecknas med sina händer. Tolken ska även teckna sådant som syns i omgivningen och sinnestämningar som finns hos personer som talar till den dövblinda. Tolken ska också kunna uttrycka känslor som finns med i ett samtal och sådant som uttrycks med exempelvis kroppsspråk och/eller mimik.

1.2.2 Statistiska uppgifter

I Sverige finns 1700 människor med en kombination av två funktionsbegränsningar nämligen syn och hörsel. Detta leder till en mycket besvärlig situation för dem som drabbas och även för deras närmsta omgivning. Drygt 600 av de 1700 personerna är över 80 år och ca 450 är barn och ungdomar. Av alla barn och ungdomar i Sverige är det 0,02 % som är dövblinda. Till dövblinda räknas de personer som har så grava syn- och hörselskador att de har betydande svårigheter i sin vardagliga tillvaro på grund av handikappen. Den större delen av de dövblinda personerna räknas in i gruppen dövblindblivna, som innebär att de har fått dubbelhandikappet senare i livet (FSDB, 2005; Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, 2006).

1.2.3 Hjälpmedel för dövblinda i utbildningssituationer

Olika hjälpmedel som kan vara behjälpliga för att personer med dövblindhet ska kunna genomföra studier kommer här nedan presenteras.

Texttelefon består vanligtvis av en dator av standardtyp som försetts med ett kommunikationsprogram för texttelefoni och uppkoppling mot databas samt ett modem som gör det möjligt att koppla in datorn på telenätet. Utrustningen kan också förses med en punktskriftsläsråd, som visar vad som står på bildskärmen för dem som är helt blinda. Har personen synrester, kan individen använda sig av ett program som förstorar texten. På så sätt kan man ringa till alla som har en texttelefon av något slag. Det finns också en förmedlingscentral för texttelefoner som tolkar mellan skrift och tal. Dövblindtelefonen har gjort att det har blivit lättare för dövblinda att ta kontakt med andra människor. Det går att kombinera datorn och texttelefon med skrivare och/eller scanner som kan läsa tryckt text och översätta till punktskrift, koppla den till TV-antennen för att läsa vad som står på text-tv och för att använda uppslagsverk på CD-ROM. Det går också bra att ringa upp en databas från sin telefon och hämta information, vara med i diskussioner eller skicka post. Programvara till Internet är nästa steg.

Levande hjälpmedel som tolkservice är ett av de viktigaste hjälpmedlen. En dövblindtolk ger rörelsefrihet och frihet att delta i samhällslivet. I hälso- och sjukvårdslagen står det att tolkservice ska vara ett fritt hjälpmedel, som man ska ha tillgång till när man behöver det.

Punktskriftstjänst är en kostnadsfri tjänst och är av stor vikt för dövblinda personer. Det innebär att det går att få allt material utom hela böcker utskrivet i punktskrift. Då det gäller hela böcker kan de vända sig till Tal- och Punktskriftsbibliotekets utlåning (FSDB, 2004; Synskadade berättar, 1989).

1.2.4 Historik

Skolans utveckling för de dövblinda är av betydelse för hur det ser ut med studiemöjligheterna för dem idag. Därför presenteras den i stora drag i detta kapitel.

Den första person som tog dövstumsläroexamen i Sverige var Elisabeth Anrep-Nordin och året var 1877. Sex år där efter får Sveriges riksdag en motion om medel till undervisning för dövblinda barn. Denna motion avslås dock, men efter att änkedrottning Sofia visat sitt intresse, tas medel från stiftelsen "Lars Hiertas Minne". Detta leder till att Elisabeth kan åka på en studieresa till Amerika och det gör hon våren 1886 för att studera dövblindundervisningens möjligheter. På hösten samma år öppnar Elisabeth ett skolhem i Skara för blinda och dövstumma barn, fyra elever skrevs in på skolhemmet som kallades för "Drottning Sofias Stiftelse" i litteraturen. Skolan flyttas till Vänersborg 1892 och elevgrupperna delades in efter de olika handikappen barnen hade. Åldern på eleverna låg mellan fem och femton år och det var en snabb ökning av elevantalet. Men efter skolans slut fick eleverna sysselsättningsproblem och en lösning på problemet blev att ett arbetshem inrättades där personerna fick syssla med bland annat vävning. Verksamheten flyttades 1922 över till Lund och övertogs då av staten, samtidigt fick skolan ett nytt namn "Vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte".

Helga var ytterligare en svensk flicka som fick komma till en skola för dövblinda, hon var då tretton år. Det som skilde sig mellan Helga och de andra barnen som fått utbildning trots sitt handikapp var att Helga kom från ett fattigt hem och staten stod för kostnaden. Då hon kom till skolan delades barnen in i grupper och Helgas grupp bestod av åtta flickor och fyra pojkar mellan sex och fjorton år. Eftersom det bara fanns en husmor på skolan fick barnen även hjälpa till med de dagliga hushållssysslor. Det fanns två läsläroinnor och en slöjdläroinna på skolan och eleverna läste några timmar på förmiddagen och några på eftermiddagen, medan de i slöjdsalen fick lära sig att sätta upp vävar, varpa och bobinda. Då Helga hade lärt sig blindskrift fick hon möjlighet att skicka efter böcker från blindas bibliotek i Stockholm.

Den mest kända personen i de dövblindas historia är Helen Keller som föddes 1880 i Amerika. Flickan blev döv och blind efter en sjukdom vid två års ålder. Hennes familj fick kontakt med Anne Sullivan, en ung blind läroinna, via blindinstitutet i Boston. Hon kom att arbeta med Helen. Anne arbetade ensam med flickan och lärde henne stava i handen. Tack vare språket kunde Helen få tillgång till bildning och gemenskap. "Våren 1890 lärde jag mig tala" det är Helens egen datering hon kom då i kontakt med talpedagog Sarah Fuller som var rektor för en oralistisk dövskola i Boston. Hon fick känna med handen på tungans ställning och läpparna när Sarah ljudade och på så sätt lärde Helen sig talspråk och det öppnade ytterligare en dörr till utbildning. Helen började på Cambridge 1896 med Anne som tolk, viss litteratur fanns i reliefskrift och hon klarade skolan bra och kunde därför fortsätta studera vid Radcliffe College. Tjugofyra år gammal tog Helen sin examen, motsvarande fil.kand.

Ännu ett känt namn inom de dövblindas historia i Sverige är Malla Bjurström, som blev kallad för "en Helen Keller i svensk upplaga". Malla föddes 1897 i Väster Färnebo och efter en sjukdom vid ett års ålder blev flickan dövblind. Efter något år kom hon till Eugeniahemmet i Stockholm där hon stannade i cirka två år. En artikel i *Svenska Dagbladet*, om en begåvad dövblind flicka på Eugenia hemmet, bidrog till att Malla fick komma till Vänersborg. Flickan bråkade mycket eftersom hon inte förstod de andra och inte heller kunde göra sig själv förstådd. Runt 1902 fick Malla lära sig teckna för första gången, hon fick känna på saker för att förstå vad det var för något. Därefter kunde flickan börja förmedla sig och tyckte då att allt kändes mycket bättre och vid sju års ålder fick flickan lära sig prata med talspråk. På

Vänersborg gjordes många utflykter och där fick barnen också leka mycket, de fick följa med in till stan för att handla och de var ofta ute på promenader. Drottning Viktoria kom och tittade på en vävutställning som eleverna hade i Stockholm 1908 (Synskadade berättar, 1989). Det är denna historik som ligger till grund för dagens skolor för barn med dövhet och dövblindhet. Fortfarande får barn med dessa handikapp åka från sina hem och familj om de inte bor i närheten av skolan som är just för dem. Men i dagens skolor kan integrering mellan barn och utan handikapp äga rum. Det innebär att den handikappade eleven har en assistent till sin hjälp. Det framkom dock i studiens resultat, att en av personerna hade gått i en integrerad klass i grundskolan, men känt sig utanför sina seende och hörande klasskamrater. Personen hade efter några år i skolan för seende och hörande, valt att byta till en skola där barnen hade samma handikapp som henne, vilket hon tyckte kändes bättre.

1.2.5 Organisationer

På grund av att respondenterna har en nedsättning i två av de viktigaste sinnesfunktioner har de svårigheter med kommunikation, självständighet och med tillgång till information.

I de nordiska länderna bildades organisationer av döva respektive blinda personer och de tillvaratog dessa föreningar även de dövblindas intressen. Men för att kunna förbättra villkoren ytterligare för gruppen dövblinda bestämdes att bilda en egen förening. Enligt Synskadade berättar (1989) bildades Föreningen Sveriges Dövblinda, FSDB, under hösten 1959. Detta har inneburit att de dövblinda personernas villkor har förbättrats. De blir nu uppmärksammade på ett annat sätt och de har fått ett större inflytande på de förhållanden som påverkar deras villkor. Eftersom sådana här föreningar bör vara politiskt oberoende behöver de kunna hantera den dubbla rollen som den partner i en dialog som krävs i samarbete med myndigheter och andra intressepolitiska organ (Rawn Olesen & Jansbol, 2005).

1.3 Tidigare forskning

1.3.1 Att ringa in forskningsområdet

Då jag har sökt efter tidigare forskning inom studiens ämne, har mycket intressant forskning hittats. Under tiden som sökningen pågick kom jag dock fram till att det, enligt mig, behövs mer forskning inom ämnet dövblindhet. Relevant forskning för min studie var svår att finna. Det fanns en del intressant forskning om hur det är att vara dövblind och hur det är att leva med personer som har detta handikapp. Exempel på några av dem är *Konsten att leva som dövblind*, Berving, A (1980) och *Att dela värld med dövblinda barn*, Preisler, G (1998). Det finns också intressanta rapporter och böcker som handlar om Helen Keller, som även skrivs om i denna studie under rubriken Historik. Exempel på dem är *Helen Keller : a life*, Herrmann, D (1999) och *The radical lives of Helen Keller*, Nielsen, K E (2004).

Forskning som jag kunde finna om utbildning handlade om en gymnasial utbildningsnivå både i form av den kommunala gymnasieskolan och studier via folkhögskola, en av dem heter *Gymnasieutbildning för elever med dövblindhet*, Möller, K (2001). Det är en utredning om gymnasieutbildning för elever med dövblindhet. Rapporten har utförts på uppdrag av Skolverket, för regeringens räkning. Syftet är att göra en översyn av gymnasieutbildningen för ungdomar med dövblindhet. Tonvikten ligger på den som bedrivs vid riksgymnasiet för döva och hörselskadade, där huvudmannen är Örebro kommun. Uppdraget består av sammansättningen av målgruppen, inriktningen av utbildningen och en bedömning av hur man, för elever med dövblindhet, bör anordna gymnasieutbildningen.

1.3.2 Att utbilda sig och att arbeta

Sex temahäften har gjorts av Det Nordiska Projektet under en period på fem år och blev färdigställt 2005 (Rawn Olesen & Jansbol, 2005). Där läggs fokus på dövblinda personers egna erfarenheter av en progredierande funktionsnedsättning. Ett av dessa heter *Att utbilda sig och att arbeta* och har fokus på utbildning och arbete. Forskarna har tagit del av respondenternas berättelser om sina utbildnings- och arbetssituationer och även vilka resurser samhället har kunnat bidra med för att underlätta deras situation. De tjugo personerna som har legat till grund för studierna har olika grader av dövblindhet och alla nordiska länder är representerade förutom Finland. Frågeställningen till denna undersökning var om det finns tillräckligt med kompensatoriska insatser för de begränsningar funktionsnedsättningen kan innebära inom utbildningsområdet. De penetrerade frågeställningen på två sätt dels presenterades svaren på om respondenternas egna, syskonens och föräldrarnas utbildningsnivå. Därefter diskuterades respondenterna egna uppfattningar av gällande villkor för utbildning. En slutsats som drogs av forskarna för studien var att funktionsnedsättningen inte hade haft någon betydelse för vilken utbildningsnivå som de hade uppnått. Det visade sig bland annat av svaren att de dövblinda och deras syskon generellt hade högre utbildning än föräldrarna. Tre svarade att de hade syskon som hade högre utbildning än de själva, medan det var sex som svarade att de hade högre utbildning än syskonen och tio av de tillfrågade hade samma utbildningsnivå som syskonen. Däremot var det flera som talade om att de valde eller kände sig tvungna att välja utbildningsnivå på grund av sin funktionsnedsättning. Flera personer berättade att de hade önskat söka en annan utbildning än den som de fick (Rawn Olesen & Jansbol, 2005).

1.3.3 Tolkens betydelse

I en avhandling som har gjorts av Lundgren (2005) i Pedagogiskt arbete vid Umeås universitet undersöktes tolkars betydelser. Tolken är av stor vikt för att dövblinda personer ska kunna genomföra studier på ett tillfredställande sätt. Något som framgick i avhandlingen var att tolkarna ibland inte har tillräcklig kompetens för att genomföra ett uppdrag. Vilket kan ställa till problem för personer som är i behov av dem. Lundgren berättar om hur hon använde sig av en tolk då en intervju skulle genomföras med en person som talade ett annat språk än hon själv. Hon menar att ett beroende av tolken skapades och att detta kunde störa intervjun. Lundgren fortsätter med att det kan uppstå missförstånd i alla kommunikationer och speciellt i flerspråkiga möten.

När det gäller personer som behöver tolkens hjälp för att kunna genomföra sina studier kan man ana att det ställs stora krav på tolken. Denna person ska ge en andrahandsinformation som blir så lik en förstahandsinformation som det överhuvudtaget är möjligt. Detta innebär att tolken behöver kunna tolka begrepp som tillhör ett ämne som hon/han kanske inte är insatt i eller ens intresserad av. Lundgren skriver att tolken är den person som ska kunna överbrygga eventuella klyftor mellan folk som har olika språk och även sociokulturella bakgrunder. Tolkar är av stor vikt eftersom de möjliggör att parter kan förstå varandra trots att de inte kan tala samma språk. Det finns officiella styrdokument gällande tolkuppsdrag. Tre huvudkriterier som poängteras i hur en god tolksed fungerar och de är att en tolk ska vara neutral och opartisk, tolken är skyldig att följa gällande jävsregler och så har hon/han tystnadsplikt.

Då det gäller tolkningen för de dövblinda vid högskolor och universitet, så får de ofta olika tolkar vid de tillfällen som de har föreläsningar eller seminarium. Tystnadsplikten innebär att tolkarna inte får överföra någon information sinsemellan och kan därför inte få all den information som kanske hade kunnat underlätta för dem att kunna sätta sig in i ämne.

Om personerna hade fått ha samma tolk vid varje tillfälle så hade det kanske underlättat eftersom tolkning också, enligt Lundgren (2005), måste förstås i en social kontext som förutsätter en ömsesidig förståelse i tolkprocessen.

Aktörerna är beroende av varandra och kontexten är avgörande för hur de förstår varandras mening av enskilda ord och uttalanden (Lundgren, 2005, sid. 68).

Huvudsyftet för en tolk är att hon/han ska kunna skapa en kommunikativ situation och interaktion. Tolken ska i situationen enbart vara tolk, alltså vara objektiv och inte lägga några egna värderingar i samtalet. Hon/han ska fungera som ett språk (Lundgren, 2005).

1.4 Teori

Tre teoretiker har valts till detta teorikapitel, Illeris (2001), Dysthe (2003) och Säljö (2000). Störst tyngd läggs på Illeris (2001) sätt att se på lärandet eftersom han täcker upp flera olika dimensioner av lärandeprocessen. Dysthe (2003) förstärker delar av det som enligt Illeris (2001) är av vikt och hon tar också upp vad det är som händer i dialoger. Dysthe (2003) menar bland annat att något som är av stor vikt vid inläring är att de som studerar måste ha en motivation, för att inläringen ska ske på ett bra sätt. Motivation är även en viktig del i lärandeprocessen enligt Säljö (2000) då han beskriver det utifrån det sociokulturella perspektivet. Det ligger mycket i lärarens intresse att kunna påverka bland annat motivationen hos de studerande och detta borde kanske vara än viktigare för de dövblinda att lärarna kan förmedla eftersom det ska gå via en person till, nämligen tolken.

Det framkom i studiens resultat att en person, som jag valt att kalla Anna, inte hade känt detta viktiga som alla av de tre teoretikerna lägger stor vikt på. Nämligen att läraren ska kunna öka intresset för studierna hos eleverna genom att få dem att känna sig motiverade. Denna person, som är en av respondenterna i studien, har fått höra att hon inte kunde vissa saker på grund av sitt handikapp. Respondenten har dock haft en god motivation trots detta eftersom hennes familj alltid har trott på hennes förmåga att klara det hon tagit sig för. Det har inneburit att motivationen har funnits med, även om inte skolpersonalen inte har bidrag till att öka den.

Enligt Illeris (2001) kan alla människor lära sig samma saker, även om det kan ta längre tid för vissa än vad det gör för andra. Som regel kommer en välmotiverad elev att minnas en viss kunskap bättre och kommer också att i större utsträckning kunna tillämpa kunskapen i relevanta sammanhang, medan den mindre motiverade eleven förmodligen kommer att undvika sådana sammanhang (Illeris, 2001; Dysthe, 2003).

Illeris (2001) anser att lärandet är en helhetsprocess och att denna process omfattar indirekt eller direkt en social samspelsprocess och en inre psykisk tillägnelseprocess som två integrerade funktioner. Samspelsprocess är en helt normal undervisningssituation i skolorna, läraren förklarar och eleven lyssnar och ibland ställer vissa fördjupade frågor. Den psykiska processen pågår hela tiden i elevens inre och består av att det som läraren berättar relateras till de kunskaper och insikter som eleven redan tidigare har tillägnat sig inom området. Om det är så att denna process fungerar kommer eleven lära sig det läraren har förklarat. Här har tolken en viktig del i att försöka förmedla det som läraren vill nå ut med till eleverna, läraren måste då vara tydlig i sitt budskap.

Inläringen fungerar dock inte alltid som det var tänkt att göra, vilket det kan finnas olika anledningar till. Lärarens föreläsning kanske var bristfällig eller osammanhängande på något sätt och då kan det vara så att samspelsprocessen inte fungerar på ett sätt som det var avsett att göra. Elevens psykiska tillägnelseprocess kan också vara en orsak till uteblivet lärande eller

fellärande, till exempel om elevens motivation är bristande. Finns det brister i elevens tidigare kunskaper och insikter gör även det att kunskap kan utebli eller feltolkas. Ur ett pedagogiskt perspektiv är det självklart av stort intresse att ta reda på vad det är som händer när någon lär sig något. Men minst lika intressant är det att se vad som händer då en elev eller kursdeltagare inte lär sig det som var tänkt.

I många situationer menar Illeris (2001) att det handlar om fellärande då det gäller icke-lärandet. Han menar att det kan bero på missuppfattningar och/eller koncentrationssvårigheter som gör att en person inte lär sig det som var meningen. Det kanske inte är de dövblinda själva som gör missuppfattningen, den kanske uppstår hos personen som tolkar det som läraren säger. Tolken kan till exempel vara helt ointresserad av ämnet och därför kanske inte förstår innebörden av informationen då kan det vara problematiskt att vidarebefordra denna information. Vidare kan det vara ett ämnesområde med många facktermer och begrepp som kan vara svåra att förmedla och därför kanske det uppstår misstolkningar. Personer som är beroende av tolk får ju egentligen inte en förstahandsinformation utan en andrahandsinformation.

Ett exempel som Illeris (2001) också menar kan vara en bidragande orsak till att eleven inte lär sig kan vara då en elev går en utbildning eller läser ett ämne bara för att hon/han måste, inte har valt det av eget intresse. Ofta är det i samband med motstånd som det riktigt överskridande lärandet kan äga rum. Anna, av studiens respondenter, berättar senare i resultatkapitlet, att hon inte fick studera det hon själv ville skolans personal ansåg inte att hon med sitt handikapp skulle klara av det. Det resulterade i att Anna gick med på att läsa den utbildningen som hon blev föreslagen. Men eftersom Anna vågar tro på sin egen kapacitet så valde hon att gå med på det föreslagna men på vissa villkor. Hon fick extra timmars utbildning i ämnet som hon var intresserad av. Inte minst den personliga utvecklingen som numer tillskrivs så stor betydelse inom utbildning, försiggår ofta genom processer som präglas av motstånd. Sett ur ett lärosperspektiv rymmer motstånd en stor potential. Pedagogiskt sett handlar det om att skapa utrymme och situationer för lärande som tillåter motstånd från deltagarnas sida. Utbildningarna utgör i många fall det enda sammanhang där deltagarna har en realistisk möjlighet att utvecklas och bearbeta sitt motstånd på ett konstruktivt sätt menar Illeris (2001). Men givetvis finns det också alltid situationer där elevernas motstånd kan hanteras mer eller mindre konstruktivt. Anna berättar i resultatkapitlet att hon har stött på motstånd ofta under sin skoltid. Hon har hanterat detta på ett konstruktivt sätt, det har lett till att hon utmanar många gånger, men Anna känner också en press på sig att behöva klara allt hon tar sig för att göra. Det eftersom hon känner att hon behöver övertyga alla som sagt att hon inte skulle klara det. Medan motstånd kan vara av både positiv och negativ karaktär utgör försvar alltid något negativt eller begränsande i förhållandet till lärandet. Ur ett lärosperspektiv kan försvarsmekanismerna främst leda till ett avvisande. Med det menas att man inte låter de yttre impulserna tränga in i medvetandet, av någon anledning vill man helt enkelt inte engagera eller acceptera dem. Upprepas detta avvisande många gånger kan det bli av en annan karaktär, nämligen blockering, vilket innebär att det uppträder automatiskt och som ett massivt försvar (Illeris, 2001).

Enligt Dysthe (2003) är kommunikativa processer förutsättningarna för människors lärande och utveckling utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Hon menar att barnet lär sig genom att det lyssnar, samtalar, härmar och samverkar med andra. Tack vare det får barnet kunskaper och färdigheter redan från tidig barndom och lär sig vad som är intressant och värdefullt i kulturen. För att lärandet och tänkandet ska kunna ske är språket och kommunikationen av största vikt. Här kan vikten ses av att personer med dövblindhet ska kunna känna sig och även vara delaktiga i kommunikativa processer, på så sätt kommer tolkens roll ytterligare in här som en stor och viktig del.

Det är svårt att mäta lärandet. Skrivningar och tester kan ge upplysning om mätbara kunskaper men ger dock inte svar på hur lärprocessen i sig går till menar Dysthe (2003). Vidare skriver Dysthe (2003) att lärande ständigt sker överallt. Exempelvis institutioner med lärandet som mål, såsom skolor och universitet, där elever organiseras i grupper. Dysthe (2003) betonar att det är av vikt hur samspelet i gruppen fungerar, om det är ett samspel som främjar eller kanske till och med hämmar lärandet. Detta innebär att läraren och tolken har en stor uppgift i att kunna försöka förmedla detta samspel så att de dövblinda kan känna sig delaktiga i det.

Fokus läggs av Dysthe (2003) på samspelets språkliga sidor som hon i sin tur menar utgör en integrerad del av handlingar och relationer. Vidare skriver hon att man inte kommer förbi det faktum att språket är det viktigast redskap för förmedlingen av kunskap i skolorna. Det mesta lärandet sker genom att man lyssnar, talar, läser och skriver men också genom deltagande och genom samspelet deltagarna emellan. Motivation är också av stor vikt vid kunskapsinläring, den nya kunskapen ska kännas meningsfull och motiverande. En avgörande faktor för motivationen är i vilken mån skolan lyckas skapa en god läromiljö och situationer som kan skapa stimulans till ett aktivt deltagande. Det gäller att kunna skapa interaktioner och miljöer där eleverna kan känna att de är accepterade och kan forma sin lärandeidentitet bland annat genom att individen känner sig uppskattad och betydelsefull. Dysthe (2003) menar att interaktionen med andra personer i läromiljö är avgörande för vad som lärs och hur det lärs. Ofta är det så att dövblinda personer har tre språk: talspråk, dövas teckenspråk och dövblindas taktilspråk. Detta betyder att de ofta kan tala och göra sig förstådda, men det innebär inte att vi som ser och hör kan göra oss förstådda tillbaka. Alltså behövs det någon som kan förmedla språket oss emellan.

Ett viktigt mål med skola och högre utbildning är att inkulturera eleverna i olika diskurssamhällen, dvs. att utrusta dem med kompetens att använda begrepp och tänkesätt och vedertaget bruk inom grupperna så att de kan fungera i olika sammanhang (Dysthe, 2003 sid.44).

Klassrummet är endast ett av alla diskurssamhällen som eleverna deltar i. Det är i dessa som de ska hitta de kognitiva redskapen och göra de till sina, såsom idéer, teorier och begrepp (Dysthe, 2003).

Säljö (2000) menar att det är hur vi tillägnar oss olika resurser för att tänka och utföra praktiska projekt som är delar av den kultur och omgivning vi har. Han fortsätter med att säga att kunskap och färdighet inte kommer från hjärnan som en biologisk företeelse, även om hjärnan är en komponent i det som gör vårt avancerade lärande möjligt. Vidare uttrycker Säljö (2000) att kunskaper och färdigheter kommer från insikter och handlingsmönster som uppstår genom historiken i samhället som vi blir delaktiga i via interaktioner med andra människor. Alltså är det av stor vikt att även personer med dövblindhet får lov att vara och känna sig delaktiga. Skulle det inte fungera med interaktionen mellan dem och personer i deras omgivning eller i samhället så är även här tolkens betydelse mycket viktig, för att interaktionen ska fungera.

Språket är en mekanism som gör det möjligt för människor att kunna lagra kunskaper, insikter och förståelse både på individnivå och i grupp. Genom att människan gör en tolkning av en händelse kan vi jämföra och lära av våra erfarenheter, enligt Säljö (2000). Det är därför viktigt att exempelvis tolkar är professionella så att inte de lägger egna värderingar då de ska vidarebefordra information (Säljö, 2000).

Förutsättningen för att människor skall kunna ta till sig och bevara kunskaper och information är således, att vi har kategorier och begrepp att ordna våra upplevelser med (Säljö, 2000 sid. 34).

Det är, enligt Säljö, genom språket som vi människor har en unik förmåga att dela erfarenheter med varandra. Vi kan fråga andra, vi kan låna och byta information och kunskaper i ett samspel med varandra. Därför är interaktionen av stor betydelse för vårt lärande. Säljö (2000) lägger stort fokus på vikten av språket och interaktionen människor emellan, för lärandet. Han menar att språket utvecklas som ett medel för att man ska kunna upprätthålla och utveckla strävan att kunna kommunicera. Då barnet lär sig språket, lär det också sig att skapa kontakt och språket blir ett medel för att barnet ska kunna delta i och påverka interaktionella förlopp. Kunskaper som leder till att man lär sig att interagera och delta i kommunikationer bidrar stort till att lärandet infinner sig och inte uteblir Säljö (2000).

Personer med dövblindhet lär sig som tidigare nämndes ofta tre språk och kan på så sätt många gånger göra sig förstådda. Men för att ett samspel ska kunna ske och en interaktion fungera måste det finnas en hjälpande hand. Här kommer än en gång tolkens betydelse in som också har beskrivits tidigare, det kan komma att krävas att någon tolkar tillbaka, eftersom omgivningen oftast inte kan mer än talspråket och därmed inte gör sig förstådda tillbaka.

2. Metod

2.1 Ansats

Studiens syfte är att söka få en utökad kunskap och förståelse för dövblindas upplevelser av sina villkor till högre utbildning och möjligheter till ett pedagogiskt samspel med utbildningspersonal. Det är personerna med dövblindhets egna upplevelser över deras studiesituation som ska tolkas och sökas en förståelse för. Då är en Hermeneutisk ansats användbar då det detta vetenskapliga perspektiv betonar betydelsen av tolkning och förståelse. Det är just en tolkning som ska göras i studien, av hur andra personer upplever sin situation. Inom det hermeneutiska perspektivet menar man, att den bästa och riktigaste kunskapen om en människas handlingar, uppnås genom att vi ska försöka sätta oss själva in i en annan människas ställe och inifrån känna och förstå dennes handlande. Det här är dock inte tillräckligt eftersom den enskilda människa aldrig har fullständig förståelse av sig själv och av de krafter som påverkar henne, såsom varför hon/han reagerar eller handlar på ett visst sätt. Då tolkning görs utifrån denna ansats görs det med hjälp av den hermeneutiska spiralen. Denna ansats innebär därför också tolkningar i syfte att nå en djupare förståelse. Förståelsen ska kunna ge mottagaren ett nytt perspektiv på tillvaron eller situationen. Genom hermeneutiken söker man en förståelse och en insikt, genom att tolka människors sätt att uttrycka sig. För att nå resultat här kan till exempel observationer och intervjuer användas. Hermeneutiker kan också arbeta med tecken och tydning (Alvesson & Sköldberg, 1994; Holme & Krohn Solvang, 1997; infovoice, 2006; Stensmo, 1994; Ödman, 2005).

Egentligen ligger det i hermeneutikens natur *att inte tvinga sig på*. Grundförutsättningen för dialog i hermeneutisk mening är att den förs på lika villkor. Först då kan dialogen leda till ömsesidig förändring och därmed leda till *ökad intersubjektiv förståelse* (Ödman, 2005, sid. 9).

Hermeneutiken anser att det finns fler sätt att förstå världen eller vissa händelser på. Därför kan den även vara kritisk i förhållande till sig själv, den kan både skapa, upplösa och återskapa kunskap. Ödman skriver att förståelsen gäller den mänskliga existensen, dess

villkor och möjligheter, begripandet enskilda pusselbitar, dessa kan utnyttjas som delförklaringar av den omfattande bilden som forskaren försöker att förstå. En stor uppgift som hermeneutiken har är att lyfta delar ur ett främlingskap som man befinner sig i, tillbaka till nutiden i samtalet. Man brukar prata om delar som bildar en helhet och att det går att plocka delar ur helheten som förstås kan. Språket är ett viktigt verktyg för att vi ska kunna få en förståelse för en annan människas livsvärld. På så sätt kan sägas att språket är med om att skapa den existentiella världen inom vilken allt kan tolkas och avslöjas (Rosengren & Arvidson 2001; infovoice, 2006; Stensmo, 1994; Ödman, 2005).

2.2 Urval

Den vetenskapliga urvalsmetoden som har använts till studien är det subjektiva urvalet. Det innebär enligt Denscombe (2000) att forskaren själv får handplocka respondenter till sin studie. På så sätt kan forskaren få respondenter som denne anser vara mest relevanta och som kan bidra till studien på bästa sätt. E-post skickades till olika föreningar och skolor för att komma i kontakt med personer som kunde tänka sig bli intervjuade. Därefter valde jag ut fem personer som ansågs lämpliga för studiens syfte och båda könen är representerade bland respondenterna för studien. Inga namn, städer, skolors namn eller annat som på något vis kan röja de medverkandes identitet har använts. Hon, henne, personen och respondenten har jag valt att säga om alla de medverkande vare sig det är en kvinna eller man som uttalat sig om något. Detta är ytterligare ett sätt att minska risken till att någon ska kunna identifiera personerna. En av dem har dock gett sitt medgivande till att identiteten får framkomma. Valet gjordes ändå att ge respondenten ett fingerat namn, Anna, och utesluta namn på platser för att personer som inte känner respondenten behöver inte känna till vem det är. Respondenterna i studien var från början fem personer de har alla handikappet dövblindhet och har bedrivit studier efter gymnasiet, varav fyra av dem har läst vid universitet och en person har utbildat sig i annan skolform. Tyvärr föll två personer av olika anledningar ifrån redan innan själva intervjuerna började. De första e-posterna innehöll dock information bland annat om respondenternas studienivåer och även informationen av de två personerna har på så sätt varit användbar.

2.3 Datainsamling

Det mest typiska för intervjun som datainsamlingsmetod är den direkta kommunikationen mellan den som intervjuar och respondenten. Eftersom omständigheterna i denna studie gjorde att det bäst lämpliga sättet att genomföra intervjuerna på var via datakommunikation, utgjordes de via e-post. Även att de genomfördes med hjälp av e-post så liknade de mer ett samtal mellan mig som forskare och respondenterna än vad som kanske är vanligt då e-post används. Det kan bero på att vi inte på annat sätt hade kunnat kommunicera med varandra (Kvale, 1997; Svenning, 2000).

Andra data som är relevant för studiens syfte har framkommit genom sökning av information i kurslitteratur, litteratur om dövblinda, rapporter och på Internet. Bra tips på litteratur och informationskällor på Internet har även kommit från min handledare.

E-post skickades till Mo Gårds Folkhögskola, Mullsjö Folkhögskola och till Riksförbundet för dövblinda. I e-posten framgick tydligt vem jag var och syftet med varför de fick dessa e-poster. Det var en förfrågan om de möjligen kunde hjälpa till med namn och e-postadresser till några som kunde tänkas vara intresserade av att bli intervjuade i studien. Intervjuerna genomfördes via e-post eftersom det annars skulle behövas resor till respondenternas bostadsorter och även taktiltolkar skulle behövas. Detta är något som skulle vara alltför tidskrävande och kostsamt.

I e-postmeddelandena som skickades till respondenterna förklarades hur intervjuerna skulle gå till och syftet med studien. Redan samma dag fick jag svar från en av de nyfunna respondenterna där personen förklarade att denne hade hört sig för och då fått svar från två personer till som ville vara med. Genast fanns tre respondenter och inga påminnelser behövde skickas. Ytterligare ett svar kom två dagar efter de tre första svaren. Sedan följde en mycket trevlig och givande e-postväxling mellan respondenterna och mig. En vecka senare kom ytterligare ett e-postmeddelande från en person som hade hört att jag behövde respondenter till studien. Därmed fanns fem respondenter till studien som snabbt svarade på det första e-postmeddelandet, där en berättelse om hur deras skolsituation har varit/är. Men också hur de själva upplever sina pedagogiska möjligheter till högre utbildning frågades efter.

2.3.1 Intervjuer

Intervjuer kan variera från att vara hårt styrda till att vara ostrukturerade. Med hårt styrda menas att intervjuaren läser upp frågor som är formulerade i förväg och ibland även med färdigt formulerade svarsalternativ. Här är både ordningen mellan frågorna och frågornas formulering redan i förväg bestämda. Enligt Svenning (2000) strävar intervjuaren då efter att vara så neutral som möjligt. Ostrukturerade intervjuer liknar mer ett samtal som intervjuaren leder täckande ett antal teman eller områden som är av intresse för studien. Intervjuaren kan på så sätt få den informationen som söks av respondenten menar Kvale (1997). Denna form var den som kändes lämpligast för min studie (Kvale, 1997; Svenning, 2000).

Intervjumaterial har varit löpande under större delen av arbetet med studien eftersom intervjuerna har genomförts via e-post. Till att börja med ombads respondenterna att berätta hur de hade haft det under sin skoltid, med fokus på eftergymnasial utbildning. Meningen med det var att det skulle framkomma hur respondenternas egna upplevelser kring utbildning var. Om de ansåg att deras behov blev tillfredsställda på ett sätt som gjorde att de kunde genomföra en högre utbildning trots sitt handikapp. Följdfrågor skickades efterhand som svaren kom för att kunna fördjupa och följa upp dessa.

Den ostrukturerade intervjun är betydligt friare än den strukturerade. Här är inte intervjuaren speciellt bunden till några bestämda frågeformuleringar eller till frågornas ordning. Intervjuerna som har utförts i denna studie har varit en blandad form av dessa båda intervjusätt, eftersom några grundfrågor har ställts till alla fem respondenter och därefter ställdes friare följdfrågor. Detta gjordes för att komma åt informationen som skulle ge svar på studiens syfte och frågeställning. Följdfrågorna ställdes utifrån var och en av respondenternas svar och ställdes alltså inte till alla fem respondenter eftersom intervjuaren arbetar utifrån teman eller ämnesområden, som ska täckas genom frågorna (Holme & Krohn Solvang, 1997; Kvale, 1997; Svenning, 2000).

2.4 Etik

Etiska aspekter måste tas hänsyn till då en forskare genomför en studie och det gäller framför allt i undersökningar där människor är inblandade i. Vetenskapsrådets etiska regler har följts i arbetet med studien. Respondenterna har fått skriftlig information om syftet med studien och deras medverkan i den. De fick också möjlighet att själva bestämma om de ville medverka. Anonymitet utlovades men en av respondenterna ansåg sig inte behöva vara anonym. Inga namn eller orter har framkommit. Det hade heller inte varit relevanta uppgifter för studien. Personen som givit sitt godkännande kan komma att bli igenkänd av personer som känner henne, annars finns det på intet sätt något som i studien kan knytas till respondenternas identitet, annat än för de själva och de kommer också att få varsin upplaga av studien då den är färdigställd (Kvale, 1997; Vetenskapsrådet, 2006). skriver om vikten från forskarens sida

att göra en reflektion av etiska avgöranden och frågor som denne kan ställas inför. Det kommer här en kort presentation av de etiska aspekter som beaktats i denna studie.

Då e-post skickades till olika instanser talades tydligt om vad som var syftet med studien och att alla inblandade fick vara helt anonyma. En presentation av hur intervjuerna skulle genomföras följde också med i e-posten som skickades. Respondenterna lovades dessutom få läsa igenom resultatet av deras intervjuer innan det skulle bli offentligt. Det visade sig senare att en av respondenterna själv framförde att det gick bra att använda den information öppet som framkom från denna person, om det var relevant för studien. Dock har namn, ålder och stad inte tagits upp eftersom det på detta sätt åtminstone enbart är folk som känner respondenten innan som kan förstå identiteten.

Det skickades inga adresser till mig som forskare. Det e-postmeddelande som skickades till de olika instanserna vidarebefordrades till personer, som de hade kontaktat och som svarat att de ville vara med. Kontentan av det blev att den första personliga kontakten togs av respondenterna till mig som forskare och alla fem var mycket positiva till att svara på frågorna. Tyvärr föll så småningom två respondenter ifrån av olika anledningar. På så sätt fanns inga adresser till personer som inte är inblandade i studien utan enbart respondenternas.

2.6 Databearbetning och resultatpresentation

Till studien har använts ett hermeneutiskt förhållningssätt vilket enligt Ödman (2005) skulle kunna jämföras med ett pussel. Helheten bildas successivt med hjälp av delarna.

Enligt Bjurwill (2001) kallas databearbetningen även för läsmetod. Det beror på att de data som samlats in läses, bearbetas och analyseras. Intervjumaterialen till denna studie har bearbetats löpande under arbetets gång med studien. Vanligt är att intervjuer genomförs under ett eller ett par tillfällen. Därefter menar Bjurwill (2001) att det insamlade materialet från intervjuerna analyseras, forskaren söker efter likheter och olikheter i svaren. Databearbetningen för denna studie har utförts på ett sätt som inte tillhör det vanliga eftersom intervjuerna har skett via E-post. Det har inneburit att då ett svar har inkommit har, vid behov, följdfrågor skickats för att komma åt det som skulle kunna ge relevanta svar på studiens syfte och fråga. Respondenternas svar har i möjligaste mån varit i en berättande form och jag har inte försökt påverka eller styra respondentens svar. Förhoppningarna var att resultatet skulle ha kunnat presenteras i berättande form, om inte helt så i varje fall till stor del. Detta blev dock inte möjligt eftersom respondenternas identitet på så sätt hade kunnat röjas. Därför valdes att presentera en intervju mer utförligt än de andra. Den här personen talade om att hon inte ansåg det vara av vikt att vara anonym. Detta gjorde att jag i resultatet valde att utgå från hennes berättelse och sedan hitta likheter eller olikheter med vad de andra svarade. Bjurwill (2001) skriver att det självklart är frågorna styr svaren och att svaren måste hålla sig inom frågornas ram. Han säger också att svaren är mycket mer innehållsrika än vad frågorna är, vilket jag håller med om. När svaren kom var de mycket informativa och det tog tid att sortera vilket som borde vara med och vilket som inte var relevant för syfte och fråga.

Eftersom intervjuerna skedde via E-post tog de längre tid att genomföra än vad det vanligen gör då intervjuer utförs ansikte mot ansikte. Det innebar att när svar kom från en respondent behövdes det många gånger skickas följdfrågor för att kunna utveckla svaren ytterligare. Så fort ett svar har inkommit har det lagts i en mapp för respondenternas e-postsvar. Då alla de inväntade svaren var komna påbörjades bearbetning av studiens resultatdel. Allt intervjumaterial var redan nedskrivet eftersom de var i form av E-post alltså behövdes det ingen transkribering som kan vara tidskrävande. Därför kunde analysen av materialet påbörjas direkt då alla svar hade kommit mig tillhanda.

2.6.1 Förförståelse

Den tolkning vi gör påverkas av vår förförståelse men förförståelsen påverkas också av tolkningen, menar Ödman (2005). Han fortsätter också med att den hermeneutiska spiralen gör det möjligt att tolka texten, men den kommer alltså också att förändras under tiden tolkningen görs. När en text tolkas är vi aldrig helt neutrala och objektiva utan vi tolkar utifrån vår förståelsehorisont. Personligen har jag blivit mycket känslomässigt berörd av respondenternas berättelser av deras upplevelser. Detta gör det givetvis ännu mer svårt att förhålla mig objektivt med tolkningsprocessen. En medvetenhet av problemet finns dock och jag har försökt bortse från denna känslomässiga beröring så mycket det överhuvudtaget är möjligt. Min förförståelse kommit att förändras betydligt under arbetet med studien och jag försöker även ställa mig så neutral som möjligt, även till den nya syn som framkommit av problemet. Därför kommer här nedan en kort beskrivning av den hermeneutiska spiralen i denna studie (Ödman, 2005).

Då studien påbörjades fanns en förförståelse där jag anade vissa svårigheter för dövblinda att utföra studier på högskolor och universitet. Tankarna var att skolorna inte ställde upp med nödvändiga hjälpmedel på ett fullgott sätt. Inte för att de var emot att dövblinda personer skulle studera, utan mer för att kunskapen om dessa personers behov inte skulle vara tillräckliga. Vilket visade sig stämma med verkligheten till en början. Personen som började på ett universitet fick själv försöka ordna med hjälpmedel och tolkservice, för att kunna genomföra studierna på bästa sätt. Dock var skolan inte på något sätt negativt inställd att personen bedrev studierna. Men kunskapen om hur de skulle gå till väga fanns inte. Det räckte dock med att en person med detta handikapp hade "banat väg" för att skolan skulle vara väl förberedd då andra med personer med dövblindhet påbörjade studier. Därefter hade de erfarenhet av vilka hjälpmedel som skulle kunna behövas och hur de skulle kunna få tag på dem.

Något som fanns i min förförståelse var vikten av tolkens betydelse. Dock var tankarna mest på att tolken självklart var av stor betydelse för att kunna föra information och samtal mellan personer. Dessa hade kanske inte på annat sätt kunna göra sig förstådda med varandra. Det visade sig att tolken är ännu mer betydelsefull än vad jag funderat på. Tolken är inte enbart en länk mellan två personers tal, de behöver kunna så mycket mer. Tankarna behöver också kunskap som gör att de ska kunna förmedla hela interaktionen som sker inte endast orden. Det sker så mycket mer i en interaktion så som till exempel stämning och sinnesintryck. Om tolken till exempel är helt ointresserad av ett ämne. Då ska denne ändå kunna förmedla informationen på ett sätt som gör att brukaren kan känna glädje eller motivation över upplysningen.

Ytterligare en del av min förförståelse var att studentlitteratur inte skulle vara lätt att få översatt till någon annan form av skrift. Det visade sig att det gick utmärkt att få den på disketter om en person med lite syn skulle behöva och på så sätt kan läsas uppförstorad. Där emot kan en bok bli allt för stor om den ska översättas i punktskrift. Däremot är det inga problem för personen att få hjälp med att föreläsningssanteckningar översätts på punktskrift.

Det är och har varit betydligt fler dövblinda universitets- och högskolestudenter än vad jag förmodade innan denna studie gjordes. Min förförståelsen var att skolorna inte hade rätt kunskap och möjlighet till att ta emot elever med detta handikapp.

2.5 Trovärdighet och tillförlitlighet

Trovärdigheten av intervjuerna finner jag hög eftersom jag utgår från att respondenterna talar sanning. De pratar fritt om sina erfarenheter med viss vägledning, men enbart för att svaren inte ska sväva ut och komma från ämnet. De vet redan från början vad de ska berätta om men de får även några följdfrågor på svaren som ges för att kunna komma djupare i svaren. Tack

vare att intervjun sker via e-post så har respondenterna tid på sig att svara och hinner dessutom tänka igenom sina svar. Men deras berättelser skulle förmodligen ha kunnat se annorlunda ut om ytterligare frågor ställdes och lades fram på ett annat sätt. Tänker man vidare så skulle resultaten kanske kunna ifrågasättas. Eftersom intervjuerna skedde via e-post så skulle det kunna vara möjligt att det inte var respondenterna själva som gav svaren. Samma tanke hade man kunna slås av om intervjuerna skedde face to face också på grund av att en tolk i så fall skulle förmedla frågor och svar. På så sätt finns risker även med det alternativet. Det skulle kunna uppstå missuppfattningar någonstans på vägen mellan fråga och svar eftersom det inte är någon egentlig förstahandsinformation. Dock förmodar och utgår jag från att det är mina respondenter själva som svarat och att de talar sanning. Därför anser jag att trovärdigheten är hög. Skott (2004) menar att den situation som råder och den omgivning som respondenten befinner sig i just då berättelsen äger rum är av stor vikt. Kanske det skulle ha varit annorlunda berättelser om intervjun ägt rum en annan dag eller på en annan plats. Men personligen tror jag inte det i detta fall eftersom det är sådant som respondenterna har varit med om, det handlar inte bara om känslor vilket kanske hade varit mer beroende av tid, rum och sinnesstämning. Dessutom har respondenterna varit i sin vanliga miljö och de har haft tid på sig att tänka igenom svaren eftersom intervjun har pågått under en längre tid än vad den hade gjort om vi suttit tillsammans under ett intervjutillfälle. Det här är ytterligare faktorer som gör att jag bedömer studiens trovärdighet som hög.

Studiens trovärdighet och tillförlitlighet kanske skulle kunna ha ökat ytterligare om det hade varit fler respondenter som fått komma till tals. Nu föll valet på fem personer för att materialet skulle vara hanterbart och hinnas bearbeta så en färdig uppsats skulle kunna läggas fram på tio veckor. Avslutningsvis anser jag också att trovärdigheten är hög eftersom det som var avsett att undersökas också har blivit undersökt och giltigheten ifrågasätts så som jag tolkar Kvaless (1997) beskrivning. Tillförlitligheten enligt Thurén (2002) innebär att mätningen är korrekt gjord, vilket jag anser att den är i studien. Han menar att en studie måste bygga på ett representativt urval av personer för att inte tillfälligheter påverkar resultatet. Valet av respondenter är relevanta för studiens syfte.

3. Resultat och tolkning

Detta kapitel inleder med en bakgrundsbeskrivning av respondenterna. Analysen som följer är presenterad under tre rubriker och under dessa kommer en tolkning att följa till var och en rubrik. Det har gjorts för att på så sätt lättare få en överblick och koppling mellan analysen och tolkningen.

3.1 Bakgrundsbeskrivning av respondenterna

En av respondenterna, som jag har valt att kalla för Anna, var den första personen med dövblindhet som gick på ett universitet som sedan även andra med samma handikapp har läst vid. Det var ingen lätt uppgift för Anna att börja sina studier vid universitetet även att hon hade synrester kvar då studierna började. Personer som fanns i hennes omgivning uppmuntrade inte henne, snarare gjorde många klart hur svårt det skulle bli för henne och därmed avrådde till universitetsstudierna. Anna hade inte något stöd från skolorna, men hade stort stöd från familjen som aldrig behandlat henne som handikappad. Hon har fått göra allt som seende och hörande har fått göra, de har inte funnits någon skillnad mellan syskonen, på vad de har fått göra. Detta är en trolig orsak till att Anna inte stannade vid allt som personen sa som skulle kunna stoppa henne till att utföra sådant som hon hade bestämt sig för. Anna sökte de kurser som fanns intresse för. Vanan fanns sedan innan att folk inom skolans värld inte trodde att hon skulle klara studier på högre nivå och de sa det rent ut till henne också.

Då Anna påbörjade sina universitetsstudier fanns inga hjälpmedel på plats, utan det blev hon själv tvungen att söka samtidigt som studierna skulle skötas. Eftersom Anna hade lite synrester i början så fick hon använda sig av en lupp för att kunna genomföra studierna samtidigt som hon kämpade för att få hjälpmedel. Det skulle ta nästan två år för myndigheterna att bevilja henne den datorn som hon så väl behövde med förstöringsprogram och även en kamera som heter magnivision. Denna fungerar på ett sådant sätt att den filmar vad som står i böckerna och sedan går det att ändra skärmen mellan svart och vit bakgrund, för många är det lättare att läsa vit text på svart bakgrund. Anna kände inte att hon fick någon hjälp eller stöd ifrån universitetet. Det berodde på de inte visste hur de skulle hjälpa till, på grund av att de inte hade varit med om att personer som var dövblinda genomförde studier där. Synen försämrades och ett behov av tolk var stort. Universitetet hade en tolkenhet där de brukade ordna så personer med behov kunde få tolk till sina studier. Dock fanns inga dövblindtolkar att tillgå eftersom det aldrig hade behövts tidigare, så det blev Annas egen uppgift att söka.

Två år efter att studierna hade påbörjats fick personen kontakt med en utskrivningsstjänst som gjorde det lättare för henne. Det innebar att hon fick tillgång till studielitteratur på disketter och kunde på så vis läsa dem via datorn, istället för att använda luppen för att försöka se vad det stod i böckerna. Efter ytterligare en tid blev det allt för ansträngande att läsa även via datorn med dess förstöringsprogram. Hon kände sig tvungen att öva upp sig på punktskriftsläsning och beställde därför en skönlitterär bok för att det skulle gå lite lättare. När brevbäraren kom med boken som hon beställt visade det sig att den var på sju band då den var i punktskrift!

Då Anna slutade sina studier vid universitetet började strax därefter en annan person med samma handikapp. Men denna gång sattes resurser in med detsamma för nu visste skolan vad som behövdes men också att det fungerade med studier trots handikapp. De andra respondenterna har i sina svar beskrivit sin historia omkring deras studiesituationer betydligt annorlunda. Deras bild är att det inte har varit några större svårigheter med studierna och att de haft lättillgänglighet då det har gällt att få tolkservice eller andra hjälpmedel. Men två av dem har studerat teckenspråk i kurser för döva, det har dock funnits även hörande i kurserna. En av dessa två talade om att hon förmodligen hade studerat någon annan kurs om det inte varit för sitt handikapp, men var samtidigt väldigt nöjd med att ha genomfört dessa studier. Den andre planerar att studera andra kurser senare men anser att tiden som krävs för studier inte finns just nu.

En av respondenterna har valt andra utbildningsalternativ än universitetets och är nöjd med sin utbildning och anser sig ha ett bra jobb som har arbetsuppgifter som är omväxlande och trivsamma. Personen menar också att universitetet inte var något att tänka på eftersom åsikten om att det är svårare för dövblinda att studera där fanns. Respondenten säger också att det beror till stor del på att undervisningen går fort fram och att de missar mycket på grund av att de inte kan höra vad som sägs. Personen fortsätter med att tala om att denne har känt av att både skolan och Landstinget inte alltid är villiga att betala de höga summor som den behövliga tolkhjälpen kostar.

3.2 Upplevelser av pedagogiska möjligheter

Inledningsvis visar det sig att den övervägande delen av studiens respondenter inte upplevde att det fanns några hinder av deras pedagogiska möjligheter till högre studier, mer än deras egen prestationsförmåga. Citaten här nedan tyder på att de inte ser sitt handikapp som ett hinder till att studera på högskola/universitetsnivå.

Det är alltid skoj att samla lite poäng på universitet nivå!

Min hjärna behöver jobba lite av att tänka och plugga. *skratt*

3.2.1 Personligt stöd

Utbildningspersonal såsom exempelvis lärare, skolkuratorer och syokonsulenter gav en av respondenterna ord som sårade istället för att vara stöttande och hjälpande. Redan då valet till gymnasiet skulle göras uppstod det problem. Respondenten hade önskemål om en utbildningsinriktning. Skolan ansåg dock att det inte var möjligt för henne att studera just det, eftersom ingen annan person med liknande handikapp läste på den utbildningen. Hon blev erbjuden en annan utbildning som intresset inte alls fanns för. Det blev dock den senare utbildningen som respondenten läste, men skolan gick med på en kompromiss som hon föreslog. Respondenten skulle få extra undervisning i ämnet som hon egentligen ville studera. Senare såg skolpersonal heller inga möjligheter utan enbart problem för personens önskemål gällande universitetsstudier. Respondenten fick höra bland annat att det skulle vara svårt för henne att utvecklas och få ett jobb, av den lärare hon hade innan universitetsstudierna. Detta eftersom läraren inte trodde att dövblinda personer skulle klara av högre studier eller att få arbeten. Över huvudtaget råder ett dåligt bemötande och en dålig attityd till att dövblinda personer ska kunna utföra sådant som seende och hörande kan, enligt denna respondent. Hon har dock inte låtit sig nedslås, mer än stundvis, inför sådant bemötande och elaka kommentarer.

Det fanns ett stort intresse hos respondenten för en kurs som fanns på ett universitet i Mellansverige. Kursen vände sig dessutom till döva, det vill säga den skulle genomföras på teckenspråk och respondenten hade vid tidpunkten dessutom lite syn kvar. Alltså skulle det inte behövas någon tolk till att börja med på föreläsningarna. Personen sökte upp en synkonsulent för att kunna få hjälp med att söka bland annat studielån. Det hon fick höra var att det inte var någon nytta med den kursen för henne, eftersom det ändå inte fanns något jobb inom ämnet för henne efteråt. Konsulenten talade dessutom om för respondenten att det skulle bli dyrt att betala tillbaka studielånen. Respondenten hade ännu ett förslag på utbildning, men konsulenten talade än en gång om, att personen aldrig hade en chans till att få jobb alls på grund av att hon skulle bli blind.

Jag blev ledsen. Jag förstod på en gång att han vägrade hjälpa mig. Jag var djupt ledsen och gick hem. Jag visst varken ut eller in vad jag skulle göra efter gymnasiet.

Efter ett tag träffade respondenten en dövkonsulent och han försökte, med gott resultat, att hitta ett jobb åt henne. Men han såg också att det var något som inte var riktigt bra med förslaget och frågade vad det var hon ville ha sagt. Respondenten berättade då att det egentligen var studera hon ville. Men att hon var väldigt tacksam för den hjälp han gav henne genom att hon blev erbjuden hans hjälp till att få ett jobb. Respondenten berättade sin historia av vad hon egentligen vill studera, hur hon blivit bemött och all den dåliga attityd som folk visade henne på grund av sitt handikapp. Han sa till henne att han tyckte att det var en mycket bra idé som hon hade och hjälpte sedan till med alla ansökningspapper som behövdes fyllas i. Hon fick på så sätt studielån och kom in på kursen hon sökte utan fler problem.

Jag blev lättad och grät av glädje att det fanns någon människa som stod på min sida.

De övriga respondenterna hade inte samma upplevelser. För dem var det bara till att söka kurser och börja studera. Dessa personer upplevde sig inte behöva förklara eller försvara sina

studieval. Men det finns en skillnad på dessa personer och det är att de sist nämnda personerna hade tidigare läst vid skolor för döva personer.

Tolkning av Personligt stöd

För att studenter ska kunna prestera så bra som möjligt då det gäller studier bör skolpersonalen vara behjälpliga för studenterna. Men de ska också ha förmåga att kunna väcka nyfikenhet och öka motivationen hos eleverna. Detta är något som både Illeris (2001) och Dysthe (2003) betonar starkt i sina teorier om lärandeprocessen. Eftersom motivationen är av stor betydelse för kunskapsinläringen, menar Dysthe (2003) att det är viktigt att skolan kan skapa en god läromiljö. Hon anser också att skolan ska se till att skapa situationer som ska bidra till att elever ska känna stimulans och kunna delta aktivt. Något som Dysthe (2003) vidare menar är av vikt i lärprocessen är att elever ska känna att de är accepterade, de ska få känna sig betydelsefulla och uppskattade. En av respondenterna har dock inte fått detta stöd som elever så väl behöver utan istället fått höra, att hon varken skulle klara av utbildning eller att få ett yrke på grund av sitt handikapp. Detta skulle kunna leda till det som Illeris (2001) beskriver som att elever kan känna ett motstånd till att lära. Han menar också att om det finns brister i elevers motivation behöver det inte enbart leda till detta motstånd. Det kan även innebära att det uppstår en felinläring eller, som Illeris (2001) kallar det, ett icke-lärande hos eleven. Enligt Illeris (2001) och Dysthe (2003) kan det uppstå ett motstånd och/eller ett icke-lärande hos en elev som utför studier som hon/han har blivit påtvingade, som inte är valt efter eget intresse. Detta är något som en av respondenterna har upplevt. Hon fick gå en utbildning som andra hade valt istället för den som hon själv var intresserad av eftersom det var lättast så för skolan. Men motståndet behöver nödvändigtvis inte alltid vara av ondo enligt Illeris (2001). Han menar att den personliga utvecklingen kan präglas via processer som försiggår genom motstånd. En stor potential rymmes i ett motstånd sett ur ett pedagogiskt perspektiv, enligt Illeris (2001). Han säger att utbildningar många gånger ger deltagarna möjligheter att utvecklas och bearbeta sitt motstånd på ett konstruktivt sätt. Vilket kan vara fallet med den respondent som har stött på motstånd många gånger men ändå betar sig kreativt och inte låter sig stoppas. Hon har studerat det hon hade intresse av istället för att nedslås av mångas attityder av att hon inte skulle klara det hon vill, på grund av sitt handikapp. Som jag ser det har det utvecklats henne mycket, till den person hon idag är. Hon har hela tiden fått kämpa för sin rätt men hon har också visat både sig själv och sin omgivning att man kan klara det man vill trots handikapp.

3.2.2 Läromedel och Tidsfaktorer

Anna, som var först med att studera som dövblind vid universitetet som senare även de övriga studerade vid, läste från början studielitteraturen med hjälp av en lupp. Detta var mycket tidskrävande. Hon fick dessutom vid sidan av studierna själv söka hjälpmedel som finns för att underlätta läsningen. Det innebar att de övriga respondenternas berättelser inte var lika dana som hennes. De såg inte att det fanns något problem, utan att studentlitteratur fanns till utlåning på disketter och var lättillgängliga. Disketterna sattes in i datorn som hade förstöringsprogram som gjorde att personerna som hade lite syn kunde på så sätt läsa dem. Det fanns också, enligt respondenterna, studielitteratur att få tag på till utlåning översatta på punktskrift. Ingen av respondenterna har sagt något om att de skulle ha haft svårt med att få tag på litteraturen. Inte ens Anna som var först och fick lägga mycket tid på att hitta lösningar till att kunna utföra sina studier, säger något om att hon skulle ha sett det som ett problem. Däremot talade en person om att det tog betydligt längre tid att läsa böcker skrivna på punktskrift, än vad det hade gjort då hon fortfarande kunde läsa böcker på skriftspråk. Alla respondenterna som genomfört studier på universitetet anser att dessa studier går fort fram och

att det kan vara svårt att hinna med framför allt vid föreläsningar och seminarium. Det framkommer dock inte att det beror på deras handikapp som de tycker så.

Det kan vara lite tufft att plugga litteratur på universitet när det är högre tempo än vad man är van vid. Det varierar mellan olika personer. Det finns en del duktiga döva som är synskadade eller är blinda som klarar studier bra på högskolan/universitet!

De säger att det är bråttom och att det inte finns så mycket tid. Man måste hinna.

Personerna som hade utfört universitetsstudier tyckte att skolan hade försökt hjälpa till så mycket de kunde. De gav bland annat ut papper och sådant i förväg så att respondenterna på så sätt fick mer tid på sig att läsa igenomkommande information. Anna som fick lägga mycket tid på att söka efter de hjälpmedel som hon behövde, ansåg inte att hon fick göra det på grund av skolans ovilja till att hjälpa. Det handlade mer om universitets okunskaper istället. Respondenterna talar om att de har fått hjälp många gånger av sina kurskamrater och att de har varit positiva till att bistå med hjälp.

Några elever från klassen hjälpte mig med att skriva upp vad det stod på tavlan. Alla försökte hjälpa mig. De var jätte fina allihop.

Det kan vara lite tufft med föreläsningar, man måste be om hjälp med anteckningar.

En av respondenterna upplevde sig inte ha pedagogiska möjligheter till universitetsstudier för att kunna genomföra studier på ett tillfredsställande sätt. Denna person valde istället yrkesutbildning vid annan skolform än högskola eller universitet. Det bör framföras att den här personen var den av respondenterna som hade fullgod syn fram till gymnasieåldern. Därefter försämrades synen från att ha varit bra till att endast ha synrester på relativt kort tid för att så småningom sluta med blindhet.

Tolkning av läromedel och tidsfaktorer

Något som alla respondenter påtalade var att det var svårare att hinna med studierna på universitetsnivå än tidigare studier. Tiden kändes knapp och det var mycket som skulle hinnas med att läsas. Den respondent som dessutom var den första att studera på universitetet med handikappet dövblindhet, blev också tvungen att lägga tid på att söka hjälpmedel. Tidspressen som personerna kände, kan vara en faktor som orsakar en minskning av motivationen för studierna, vilket både Illeris (2001) och Dysthe (2003) betonar vara av stor vikt.

Det kan uppstå en felinlärning enligt Illeris (2001) då han pratar om icke-lärande, som han menar kan bero på missuppfattningar och/eller att personen av någon anledning har svårt med koncentrationen. Detta skulle kunna tänkas ske på grund av att personerna kan känna sig stressade när de känner att studierna går fort fram. Men respondenterna talar också om att lärarna har gjort så mycket de har kunnat för att underlätta för dem. De har till exempel försökt ge respondenterna alla papper och information i förväg på disketter eller så att personerna har hunnit få dem på punktskrift. Det här gör att respondenterna har haft längre tid på sig att läsa igenom informationen än vad de annars hade haft vilket kan tyda på ett bra samspel. Samspelet menar både Dysthe (2003) och Säljö (2000) har stor betydelse för kunskapsinlärning. Vidare ansåg respondenterna sig ha fått ett bra bemötande av universitetet. Även Anna som fick söka hjälpmedel själv ansåg att skolan hade ställt upp så gott de kunde.

Kurskamrater antecknade på föreläsningar och seminarium som de sedan gav till respondenterna. Det tyder också på ett väl fungerande samspel.

3.2.3 Hjälpmedel och tolkservice

En av dem som intervjuades fick arbeta hårt för att få de hjälpmedel som så väl behövdes för att genomföra universitetsstudier. Men upplevde ändå att möjligheterna fanns att kunna bedriva studier. Hjälpmedlen kom också så småningom även om det tog tid.

Det var tufft att behöva kämpa för att få hjälpmedel och tolk samtidigt som jag skulle ha tid att plugga.

Som tidigare har nämnts rörde det sig dock inte om ovilja från universitetet med att hjälpa till, snarare om okunskap, enligt Anna. Denna bristande kunskap rörde sig om vad det var för hjälpmedel som skulle komma att behövas, för att personer med dövblindhet skulle kunna bedriva studier på ett tillfredsställande sätt. Det fanns heller ingen kunskap på skolan om hur man skulle kunna få tag på hjälpmedlen. Ännu en brist var att personen själv behövde ta av sin studietid till att ansöka om hjälpmedlen och att få tag på dem. De övriga med samma handikapp som påbörjade studier vid samma universitet därefter upplevde att de fick den hjälp och hjälpmedel som de behövde. Detta berodde på att skolan nu hade kunskap om vad det fanns för hjälpmedel och även hur och var de skulle få tag på dem.

Jag vill säga att jag har ganska tur med min skoltid sen har jag några vänner som också är synskadade som vi delar med tips och stöd.

Det är också svårt att få två dövblindtolkar till Universitetet. Båda landstinget och skolan vägrar betala höga summor till tolkhjälp som vi behöver!

Då en av respondenterna behövde en taktiltolk så fanns det inga att tillgå. Hon fick först använda sig av en klasskamrat som kunde teckenspråk. Då detta var ohållbart i längden fick personen tag på en döv person som hjälpte till att tolka. Så småningom fick hon tag på en taktiltolk, men det var hon själv som fick ordna med att få tag på någon. De med samma handikapp som läste vid samma universitet slapp genomgå samma tidskrävande problem. Efter den första personens studietid hade skolan fått kunskap om hur de skulle gå till väga för att få tag på de hjälpmedlen som behövdes.

Anna som fått kämpa för att få tolk, påtalade att hon hade haft olika tolkar under studietiden.

Det är viktigt att ha en samma tolk under hela kursen eller utbildningen för att tolken ska kunna hänga med i sammanhanget med vad läraren föreläser om!

Naturligtvis ska tolken tolka vad som läraren har sagt! Tolken ska översätta exakt vad läraren pratar om.

Tolken ska försöka tolka från svenska till teckenspråk! Det är ju inte samma grammatik mellan svenska språket som teckenspråk.

En dövblindtolk översätter inte enbart språk utan gör även en syntolkning. Det vill säga att tolken måste tala om vad som händer i klassrummet till exempel om någon går ut, går in, om

någon är sur, glad, ivrig och så vidare. Alltså allt som händer runt omkring personen som nyttjar tolken ska framgå och även vilka egenskaper lärare och andra elever har. Dövblindtolkarna behöver kunna vara både tolkar och ledsagare eftersom det blir för mycket med två olika personer. Men en respondent berättar också att det man menar med samma tolk innebär egentligen två tolkar. Det avlöser varandra var tjugonde minut eftersom det kan vara påfrestande att tolka.

Respondenten som inte anser sig ha möjligheten att studera vid högskola eller universitet fortsätter att ansöka om tolkservice, för att kunna studera vidare. Men fortfarande i skrivande stund så nekar landsting och andra instanser att betala för den hjälp som personen behöver för att kunna bedriva högre studier.

Tolkning av hjälpmedel och tolkservice

För att en dövblind person ska kunna genomföra studier måste det finnas taktiltolkar vid deras sida. En av respondenterna hade till en början ingen tolk, men kunde dock se lite så det fungerade med en dövtolk till en början. Det upptog dock den största delen av personens uppmärksamhet att försöka se vad tolken sa och det störde koncentrationen för studierna. Enligt Illeris (2001) är det lätt att det uppstår en felinläring om koncentrationen störs eller att lärandet uteblir helt. Då är det positivt att tolken avlöses av en annan tolk efter tjugo minuter, för att orka hålla koncentrationen. Men det kan även finnas andra orsaker till att felinläring eller icke-lärande skulle kunna ske. Dysthe (2003) och Illeris (2001) betonar också att det måste finnas ett intresse för det som ska studeras för att kunskapsinläringen ska fungera väl. Det skulle kunna vara en tolk som ska tolka ett ämne som han/hon är helt ointresserad av. Då skulle det kunna vara så att det är tolken som missuppfattat vad som sagts. Då får personen en feltolkad information från tolken utan vetskap om informationsfelet. Ytterligare en orsak kan vara att en person behöver ha olika tolkar som en av studiens respondenter fick ha. Då blir inte tolken insatt i ämnet och har svårare för att få ett sammanhang i ämnet som han/hon ska föra vidare. Alltså har tolkarna en stor uppgift att fylla för att studierna ska falla väl ut för en dövblind person, som går en kurs som inte är anpassad för just dem. En av respondenterna betonar också just vikten av hur betydelsefullt det är att få ha samma tolk under en kurs. Tolkarna måste klara av att tolka vad som sägs av både lärare och andra studenter under exempelvis en föreläsning. De behöver även kunna ge information av det som kan ses i rummet och olika sinnesstämningar som visas av personen som talar. Det innebär att tolkens betydelse är stor då det gäller att samspelet ska kunna fungera bra som Illeris (2001) och Dysthe (2003) menar är en väsentlig del då det gäller inlärningsprocessen. Språket och interaktionen människor emellan är något som Säljö (2000) lägger fokus på som viktigt för lärandet. Vilket innebär att tolken också måste kunna fungera som en länk mellan parterna.

4. Diskussion

Redan i slutet av 1800-talet startades skolor för barn som hade dubbelhandikappet dövblindhet. Barnen fick åka iväg från sina hem och föräldrar för att bosätta sig på skolan som kanske inte fanns i närheten av bostadsorten. Detta har än idag inte förändrats. Barn med handikapp såsom blindhet, dövhet och dövblindhet får fortfarande åka iväg och bosätta sig på den ort som skolan finns, om de ska läsa tillsammans med elever med samma handikapp. Dock förekommer det i dagens skolor att barn som är blinda eller döva integreras med seende och hörande barn. Några av studiens respondenter har läst sina första år integrerade, eftersom föräldrarna inte har velat skicka iväg dem. Det skulle innebära att barnen och föräldrarna enbart kunde träffas på helger och lov. Det framkom dock att dessa personer så småningom kände sig utanför kamratskapet, eftersom de inte hann med att läsa på läpparna på alla som pratade. Då barn med handikapp integreras i dagens skolor har de i regel en assistent till sin

hjälp. Självt har jag många års erfarenhet av arbete med handikappade människor och har då träffat barn med assistenter i skolorna. Jag har även själv arbetat som assistent och tycker mig ha sett både barn som fungerar väl i gruppen och barn som integreringen inte faller lika väl ut för. En del av eleverna väljer umgänget med sin assistent framför de jämnåriga klasskamraterna. Det kan finnas flera olika anledningar till det. Några exempel som jag har hört från eleverna är att de inte känner sig förstådda, de känner sig annorlunda och lite utanför. Dessa orsaker berättade även de respondenter som hade läst med seende och hörande elever som små. Dewey, Mead och Vygotskij menar, enligt Dysthe (2003) att den sociala gruppen, alltså den gemenskap som eleven är en del av är utgångspunkten för lärandet. Dysthe (2003) betonar hur viktigt det är att samspelet i gruppen fungerar för att det ska främja lärandet. Här har assistenten och läraren ett stort ansvar med att lyckas få eleven att känna sig delaktig i gruppen. Tolken har för dövblinda en oerhört stor uppgift i att få dem att kunna känna sig delaktiga i interaktioner och samspel.

En skillnad från förr är att de fick sysselsättning då skoltiden var över, likt terapisysselsättning, bland annat var vävning en sådan syssla. Idag är den obligatoriska skoltiden likadan som för seende och hörande, därefter fortsätter ofta även handikappade personer med vidare studier. Vilket även en amerikansk person med dövblindhet gjorde redan i slutet på 1800 – talet. Detta var dock inget som då hörde till vanligheten.

Fyra av de fem respondenterna som är med i denna studie har genomfört studier vid universitet. Vilket också visade sig var vanligt förekommande enligt studien som har gjorts av Det Nordiska Projektet och heter *Att utbilda sig och att arbeta*. Den gav bland annat läsaren en inblick i om utbildningsnivån skilde sig mellan de dövblinda respondenterna, deras syskon och föräldrar. Av svaren framkom att både de dövblinda och deras syskon generellt sett hade högre utbildning än sina föräldrar. Många av dem som var med i studien hade dessutom mer och högre utbildning än vad syskonen hade. Detta är dock inget som frågades om i min studie. Däremot var det en av mina respondenter som sa sig kanske hade valt annan utbildning än vad hon gjorde, om det inte varit för sitt handikapp. Samma svar har de också fått i rapporten *Att utbilda sig och att arbeta där* flera personer svarade att de hade valt utbildningsnivå på grund av sin funktionsnedsättning. Syftet med min studie var att söka få en utökad kunskap och förståelse för dövblindas upplevelser av sina villkor till högre utbildning och möjligheter till ett pedagogiskt samspel med utbildningspersonal, vilket jag anser mig ha fått svar på. Flertalet av studiens respondenter upplevde att deras pedagogiska möjligheter till högre utbildning var goda. Trots det framkom det alltså att några hade valt utbildning som de kanske inte skulle ha valt om de inte hade haft sin funktionsnedsättning. Vilket ju också var fallet i studien som utfördes av Det Nordiska Projektet. Det framkom ingen orsak till varför respondenterna hade valt de utbildningarna som de läst, eller varför de trodde att de inte skulle ha gjort samma val utan sina handikapp. Kanske är det så att intresset för vissa studier finns just för att de har de handikapp som de faktiskt har, exempelvis kurser såsom i teckenspråk. Hade personerna inte haft dessa funktionsnedsättningar, så är det möjligt att de inte hade studerat eller arbetat med handikappfrågor.

En respondent berättade att hon i och för sig fick arbeta hårt vid sidan av studierna för att få tillgång till hjälpmedel, som hon behövde av olika slag. Men ingen av de respondenter som studerat vid universitetet upplever att de har blivit nekade tolk eller annan typ av hjälpmedel. Det står också i hälso- och sjukvårdslagen 3 b § att tolkservice ska vara ett fritt hjälpmedel och att en person ska ha tillgång till det vid behov. Detta till trots är det så att en av respondenterna i studien har sökt kurser på högskola och universitet, men personens studie står och faller just på grund av att hon inte får tillgång till tolk. Hon har fått hjälp med att söka både skola och tolk, men har hittills fått avslag till tolkservice flera gånger och därför har fått tacka nej till den sökta kursen. Anledningen till avslaget är att varken skola eller landsting vill ta på sig kostnaden tolken skulle innebära. Då kan man ju ställa sig frågorna; Måste

respondenten flytta och börja sina studier på samma universitet som de övriga respondenterna har studerat på? Kan det vara så att alla skolor inte är öppna för alla människor? En annan anledning kan vara att våra landsting prioriterar olika. Då det står i lagen bör det ju i alla fall följas, kan man tycka. Det skrivna ordet borde inte kunna tolkas mer än på ett sätt, att alla som behöver tolkservice ska ha tillgång till det och det är landstinget som ska stå för kostnaden. (hälso- och sjukvårdslagen 3 b §)

De dövblinda har en förening, Föreningen Sveriges Dövblinda (FSDB), som är ett mycket viktigt stöd för dem. Det händer allt för ofta att dövblinda personer känner att de inte tas riktigt på allvar ute på arbetsmarknaden. Personer med dubbelhandikappet dövblindhet upplever att det ofta är så att arbetsgivare och andra människor inte tror att de klarar av arbetsuppgifter på ett tillfredsställande sätt. I dessa lägen är föreningen ett oerhört stöd genom att dels bara finnas för den enskilde, men också för att den aktivt ser till att synas i olika projekt. Min personliga åsikt är att arbetsgivarna med denna inställning går miste om otroligt bra arbetskraft. Genom två studier som jag har gjort om dövblinda personers situation har jag haft kontakt med åtta personer med handikappet dövblindhet. Dessa personer är några av de mest färgstarka, intelligenta, spännande, positiva och hjälpsamma personer som jag har haft kontakt med. Många människor ser ofta problemen i olika situationer men alla de som jag haft kontakt med ser möjligheter istället för problem, vilket det givetvis finns personer med syn och hörsel som också gör. Men som jag tänker mig så stöter personer med handikapp på fler egentliga problem än vad vi andra gör. Det finns så mycket som vi hörande och seende tar för givet som kan vara som ett berg för dem som de måste ta sig över. Givetvis är det här enbart mina egna spekulationer, men jag önskar att vi alla öppnar ögonen för olikheterna hos människor och lär oss något av det. För min del tycker jag att vi stänger ögonen allt för ofta. Människor ser ofta sina begränsningar då det gäller yrkesvalen som vi gör. Detta gäller givetvis även för dem som har funktionsnedsättningar av olika slag. Vi människor väljer utbildning och yrken efter intresse och kunskap, har vi inte kompetens för det som valts beror det förmodligen inte på om vi är handikapp eller inte.

För att återgå till studiesituationen, Illeris (2001) säger att alla människor kan lära sig samma saker. Men att det kan ta lite längre tid för vissa än vad det gör för andra. Han menar också att elever kommer ihåg kunskapen bättre om de har funnits motivation till att lära. Detta innebär då att alla i så fall måste få samma möjlighet till att lära. Jag menar att det inte finns någon skillnad på om vi är handikappade eller inte, alla lär vi olika och olika fort. Vi är olika individer vare sig vi kan se, höra eller inte. Lärare har här ett stort ansvar för att kunna locka fram motivation till ny kunskapsinläring. För ska kunskapen kunna läras in är motivationen en viktig faktor även om det sedan tar lång eller kort tid för eleven att ta till sig den. När det gäller de dövblinda så ska detta gå via en person till, nämligen tolken. Då är det viktigt att tolken kan förmedla allt som läraren både säger och menar, även det som kanske också förmedlas genom kroppsspråk och mimik.

I en avhandling gjord av Lundgren (2005) har tolkens betydelse för studier hos personer med behov av tolkbehandlats. Något som framkom var att tolkarna inte alltid var tillräckligt kompetenta för sina uppdrag. Vilket då givetvis kan ställa till problem för dem som har behov av tolk. I studien kom det också fram att personer som behövde tolk under sin studietid ofta fick olika tolkar. Tolkarna har tystnadsplikt vilket innebär att de inte får informera varandra om vad som har gjorts eller sagts mellan brukaren och tolken. Detta kan vara problematiskt eftersom tolken då inte hinner eller kan sätta sig in i ämnet som studeras och får då heller inget sammanhang av det. Blir det inget sammanhang för tolken så kan förståelsen och intresset minska dessutom. Hade det varit samma tolk under studietiden hade det förmodligen underlättat för både brukaren och tolken. Ser man till det med motivation som både Dysthe (2003) och Illeris (2001) menar är betydelsefullt för vad man kan prestera gällande studierna. Då har tolken ett stort ansvar, eftersom det är hon/han som utöver den muntliga informationen

även ska vidarebefordra så mycket mer, där ibland lärarens försök till ökad motivation hos eleven. Om tolken själv är intresserad av ämnet som tolkas borde det vara enklare att vidarebefordra även det som kan öka intresset för eleven. Är det så att tolken är med på under en föreläsning och sedan går det lång tid till nästa gång samma tolk är med. Då får tolken inget sammanhang och detta kan leda till att missuppfattningar kan uppstå. Det skulle kunna vara så att det är tolken som gör en missuppfattning, eleven kanske inte hade gjort det själv om hon/han hade fått förstahandsinformationen. All information som sker via en tolk är ju dock en andrahandsinformation. Alltså är det av väldigt stor vikt att den som tolkar är kompetent för uppdraget! Annars kan det som Illeris (2001) kallar för icke-lärande uppstår på grund av tolkningen.

Tolken måste kunna klara av att förhålla sig så objektiv som det över huvudtaget är möjligt. Men för att underlätta för både tolk och brukare så borde man kunna kräva att det får vara en och samma tolk genom studietiden. För att försvara tolken lite, så är det givetvis inte enbart tolken som har ansvar för att felinläring eller icke-lärandet ibland uppstår. Det finns mycket som kan vara anledning till det, exempelvis eleven själv eller att det finns brister i föreläsningen eller att samspelsprocessen inte fungerar på det sätt som den bör. Tolkens betydelse är rimligtvis större för varje handikapp som tillkommer alla tolkar ska givetvis ställa sig så objektiva som möjligt till det som tolkas. Är det en tolk som ska tolka till en person med till exempel enbart dövhet behöver personen endast överföra den muntliga informationen. Kroppsspråket, sinnesintryck och allt som sker runt om i rummet kan den döva personen själv uppfatta. Tolken ska givetvis utestänga sina egna värderingar men om det skulle ske att någon värdering skulle komma med så har brukaren en chans att uppfatta detta, eftersom hon/han kan se informatörens kroppsspråk och mimik. En taktiltolk ska kunna fungera som en länk mellan läraren och eleven på ett annat sätt. Hon/han ska inte enbart förmedla den verbala informationen mellan eleven och läraren. Min känsla är att en taktiltolk behöver kunna förhålla sig ytterst objektiv, kunna nollställa sig själv, för att kunna fungera som både ögon och öron för en annan person.

Säljö (2000) lägger stort fokus på språket och interaktionen människor emellan för att lärandet ska falla väl ut. Då är det värt att notera att dövblinda personer ofta har fått lära sig tre språk. Det är långt ifrån ovanligt att de kan tala talspråk men de har också fått lära sig dövas teckenspråk och dessutom taktilt teckenspråk, eftersom de ofta har syn som sedan försämras eller försvinner. Kontentan av detta är att dövblinda personer många gånger kan göra sig förstådda till oss men så brister kommunikationen där, eftersom vi oftast inte kan göra oss uppfattade tillbaka. Detta innebär att en lärare kan få förstahandsinformation från sin elev, medan eleven får en andrahandsinformation via tolken tillbaka.

Eftersom syftet med studien var att söka få en utökad kunskap om dövblindas upplevelser av pedagogiska möjligheter till högre utbildning, valde jag att göra det med hjälp av en hermeneutisk ansats. Det var alltså dövblindas egna upplevelser som skulle tolkas och det hermeneutiska vetenskapliga perspektivet lägger fokus på betydelsen av förståelse och tolkning. Hermeneutiska forskare ska försöka nollställa sitt eget tänkande för att kunna sätta sig in i en annan människas sätt att tänka, känna och handla. Här kommer den hermeneutiska spiralen in vilken jag tänkte mig som relativt enkel innan jag började med studien. Då man använder sig av den hermeneutiska spiralen för att göra en tolkning påverkas de förförståelse som fanns innan. Forskaren ska, som tidigare har nämnts, försöka ställa sig så objektiv som möjligt till det som undersöks. De förförståelse som fanns innan har under hela processen av arbetet med studien förändrats, vilket ha varit oerhört spännande och lärorikt. Men jag har fått jobba hårt med att utestänga mina känslor under tolkningsprocessen. Jag har varit väldigt känslomässigt berörd men jag har försökt att ha det i medvetandet hela tiden, för att detta inte ska synas eller påverka arbetet på något sätt. Ödman (2005) säger också att vi aldrig kan vara

helt neutrala och objektiva då vi tolkar. Men man måste dock försöka så mycket som bara är möjligt för att inte resultatet ska påverkas och det anser jag att jag har gjort i denna studie.

En av mina förförståelse som också framkom i studiens inledning handlade om nätbaserad undervisning. IT-undervisningen som bredd ut sig, anade jag skulle möjliggöra ännu ett studiesätt för personer med handikapp såsom blindhet, dövhet eller båda delarna. Jag tänkte mig att detta skulle öppna ytterligare en dörr även för dem som för så många andra. Det visade sig att ingen av mina respondenter berörde IT-undervisning över huvudtaget.

4.1 Förslag till fortsatt forskning

En av respondenterna i studien har nekats tolkservice för studier vid högskola/universitet medan de fyra andra har fått den hjälp som de har ansett sig behöva. Därför kan man ställa sig frågande till om det är så, att de pedagogiska möjligheterna skiljer sig åt beroende på var i landet man bor?

Tolkens betydelse för dövblinda personers utbildningsmöjligheter vid högskola/universitet är stor och detta är ett område som med fördel kan utvecklas och studeras vidare inom.

Den nätbaserade undervisningsformen, har den möjliggjort ytterligare en studieform för personer med handikapp och i så fall på vilket sätt?

Vilken attityd och vilket bemötande får personer med handikappet dövblindhet av sin omgivning och från myndigheter?

5. Referenser

- Alvesson, M och Sköldberg, K. (1994). *Tolkning och reflektion*. Lund: Studentlitteratur
- Arvidson, P och Rosengren, K-E. (2001). *Sociologisk metodik*. Malmö: Liber
- Bernving, Allan. (1980). *Konsten att leva som dövblind*, Stockholm : Brevskolan : ABF
- Bjurwill, C. (2001). A, B, C och D, Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser. Lund: Studentlitteratur
- Denscombe, M.(2000). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Dysthe, O. (2003). *Dialog, samspel och lärande*, Lund: Studentlitteratur
- Herrmann, D. (1998). *Helen Keller : a life / Dorothy Herrmann*, Chicago, Ill. : University of Chicago Press
- Holme, I M och Krohn Solvang, B, (1997). *Forskningsmetodik*, Lund: Studentlitteratur
- Illeris, K. (2001). *Lärande i mötet mellan Piaget, Freud och Marx*, Lund: Studentlitteratur
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur
- Nielsen, K, E. (2004). *The radical lives of Helen Keller*, New York : New York University Press
- Preisler, G. (1998). *Att dela värld med dövblinda barn : en studie om samspel mellan dövblinda barn och deras föräldrar*, Stockholm: Univ., Psykologiska institutionen
- Skott, C. (red.). (2004). *Berättelsens praktik och teori, – narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur
- Statens Institut för Handikappfrågor i skolan, SIH, *Att vara dövblind – vad är bra att veta?*
- Stensmo, C. (1994). *Pedagogisk filosofi*, Lund: Studentlitteratur
- Svenning, C (2000). *Metodboken*, Lund: Studentlitteratur
- Synskadade berättar, red. A. Hansson och M. Szabó (1989). *Vit käpp förstoringsglas punktskrif*, Helsingborg: Sverige Schmitds Boktryckeri AB
- Thurén, T (2002). *Vetenskapsteori för nybörjare*, Stockholm: Liber
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken*, Stockholm: Prisma
- Ödman, P-J. (2005). *Tolkning Förståelse Vetand*, Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag

Internetadresser:

Forskningsmetodik (2006). [Elektronisk]

<http://infovoice.se/fou/>

Föreningen Sveriges Dövblinda, FSDB, (2005). [Elektronisk].

<http://www.fsdb.org/> [2006-06-08]

Föreningen Sveriges Dövblinda, FSDB, (2005). Antal dövblinda [Elektronisk].

<http://www.fsdb.org/artikel/195?noframes=1> [2006-06-08]

Föreningen Sveriges Dövblinda, FSDB, (2004). Punktskrifttjänst. [Elektronisk]

<http://www.fsdb.org/artikel/146?noframes=1> [2006-06-08]

Föreningen Sveriges Dövblinda, FSDB, (2004). Skola och Utbildning [Elektronisk]

<http://www.fsdb.org/artikel/147?noframes=1> [2006-06-08]

Möller, K. (2001). *Gymnasieutbildning för elever med dövblindhet : beskrivning av målgrupp och förslag till framtida lösningar*, Skolverket, Stockholm [Elektronisk]

<http://www.skolverket.se/.../target/775.pdf> [2006-06-08]

Olesen-Ravn B. och Jansbøl, K. *Att utbilda sig och att arbeta*, VidensCentret for DøvBlindBlevne (2005). [Elektronisk]

http://www.fsdb.org/filer/uppladdat/Bog_5_SE.pdf [2006-06-08]

Skolverket (2006). Skollagen §9 [Elektronisk]

<http://www.skolverket.se/sb/d/777#paragraphAnchor1> [2006-06-08]

Vetenskapsrådet ISBN:91-7307-008-4 [Elektronisk].

[http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS\[1\].pdf](http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS[1].pdf) [2006-06-08].